

Oponentní posudek na habilitační práci

ing. Jiřího Duška: **Faktory regionálního růstu a rozvoje se zaměřením na spolupráci měst a obcí v Jihočeském kraji**

Předložená disertační práce je zaměřena na regionální růst a rozvoj se specifickým důrazem na faktor spolupráce obcí a jejich sdružení, jako regionální růstový prvek. Práce je členěna do 7 kapitol a závěru. Jednotlivé kapitoly jsou dobře problémově a logicky členěny a přehledně seznamují se zvolenou problematikou.

Hlavním cílem práce je zhodnocení spolupráce obcí v Jihočeském kraji a vlivu této spolupráce na růst a rozvoj jednotlivých měst a obcí a celého kraje. Práce má ještě pět dílčích cílů, k nejdůležitějším z nich patří definování hlavních faktorů podporujících nebo naopak působících proti spolupráci a vytvoření datové základny spolupráce obcí. Autor v práci testuje hypotézu, že spolupráce je důležitým faktorem regionálního rozvoje, aktivizace zdrojů a rozvojového potenciálu. Hypotéza o důležitosti spolupráce pro regionální rozvoj je spojena s předpokladem, že v hospodářsky slabých regionech by měl být zájem o spolupráci větší než v regionech hospodářsky vyspělých.

V úvodní kapitole autor popisuje regionální rozvoj a regionální politiku ČR v širším historickém kontextu. Vzhledem k tomu, že úkolem regionální politiky je snižování regionálních disparit, všímá si především vlivu politických událostí a ekonomické situace na tyto disparity a jejich vývoj. Oceňují, že problematika spolupráce a sdružování obcí do mikroregionů je chápána i v souvislostech globalizace, jako reakce na globální tlaky. Oceňují také grafické znázornění historie územně správního členění v Čechách, na Moravě a ve Slezsku na str. 19. Domnívám se, že historická kontinuita je důležitým faktorem rozvoje regionů.

Kapitola druhá, nazvaná „Literární rešerše“, obsahuje rozsáhlou a dobře strukturovanou teoretickou rešerši zaměřenou na region a regionální politiku obecně a v historickém kontextu vývoje regionální politiky EU i ČR. Literární rešerše svědčí o velmi dobrém teoretickém zázemí autora.

Třetí kapitola je věnována cíli práce, hypotéze a použitým metodám. Nejdůležitější částí metodiky je výběr a charakteristika ukazatelů vypovídajících o spolupráci mezi obcemi a také výběr vhodných statistických metod. Z množství dat a ukazatelů, které lze použít k popisu regionu jich autor vybral 18 jako reprezentativní. Domnívám se, že se úkolu obtížné volby a

výběru zhostil velice dobře. Významné pro výsledky práce je rozdělení ukazatelů na primární a sekundární. Zvolené statistické metody a jejich použití odpovídá cílům práce a jsou v souladu se zvolenou metodikou. Velice kladně hodnotím použití Giniho koeficientu a koeficientu vybavenosti. Z vědeckých metod autor použil metodu strukturovaného rozhovoru, analýzu sekundárních dat, metodu komparace a deskripce. Kladně hodnotím využití primárních dat získaných výzkumem v průběhu řešení 6ti projektů, jejichž výčet je uveden na straně 59-60. Jde o poměrně širokou škálu projektů pokud jde o jejich počet i podporovatele - od MMR, GAČR, NAZV. Autorovým osobním přínosem je návrh koeficientu spolupráce na str.61.

Kapitola čtvrtá se věnuje popisu geografické i sociálně ekonomické charakteristiky Jihočeského kraje. Podklady k této kapitole jsou čerpány z již existujících sekundárních dat a opět, jako v úvodních dvou kapitolách, jsou autorem velmi přehledně a logicky utříděny.

Kapitoly 5, 6 a 7 jsou věnovány samotné analýze spolupráce měst a obcí v Jihočeském kraji. Kvantitativní a statistická analýza v páté a šesté kapitole jsou doplněny analýzou kvalitativní v kapitole sedmé. Zdrojem měkkých dat týkajících se sociálního kapitálu mikroregionů je reprezentativní dotazníkové šetření, které proběhlo v rámci grantu MMR.

V páté kapitole autor upozorňuje na problémy s různými registry mikroregionů a přesností jejich evidence. Databáze se liší odlišnou metodikou sběru dat i aktuálností, často obsahují i zrušené mikroregiony. Vysocí si cením přínosu práce pro praxi, kdy na základě upozornění autora došlo k opravě chyb databáze Ústav územního rozvoje (ÚÚR), z které čerpá databáze ČSÚ. Databáze ČSÚ byla autorem zvolena pro další analýzu jako nejvalidnější.

Kapitola 6 je věnována kvantifikaci spolupráce mezi obcemi v rámci mikroregionů a v rámci místních akčních skupin(MAS). Analýzy meziobecní spolupráce 41jihočeských mikroregionů prokázala přímou souvislost mezi výší koeficientu spolupráce a příjmy plynoucími do daného mikroregionu, a to i v přepočtu na obyvatele a jednotlivé obce. Analýza dále ukázala, že města jsou v průměru aktivnější než obce. Rozdílná je také intenzita spolupráce v rámci regionů kraje - příhraniční regiony mají nižší intenzitu spolupráce. Závislost mezi koeficientem spolupráce a výší příjmů u MAS už není tak patrná jako u dobrovolného sdružení obcí, přesto je vliv koeficientu spolupráce kladný. Součástí šesté kapitoly je i korelační a regresní analýza, analýza ANOVA,ANCOVA a shluková analýza.

Kapitola 7 posuzuje růst a rozvoj měst a obcí Jihočeského kraje podle ukazatele občanské a technické vybavenosti (škola, zdravotní zařízení, vodovod, kanalizace, plynofikace) jako

zástupného ukazatele za HDP, který za města a obce není k dispozici. Srovnání koeficientu vybavenosti bylo provedeno podle vypočtených shluků spolupráce. Ukázalo se, že k největším změnám vybavenosti docházelo v nejvíce spolupracujících regionech. Důležitá je i vzdálenost od obce s rozšířenou působností (ORP). Sedmá kapitola pracuje také s výsledky reprezentativního dotazníkového šetření, které doplňuje analýzu předchozích kapitol o měkká data. Dotazníkové šetření ukazuje důležitost lidského faktoru pro rozvoj regionu, což autor v práci dokumentuje na příkladu Strakonicka jako úspěšně spolupracujícího mikroregionu.

V závěru autor potvrdil hypotézu, že spolupráce je důležitým faktorem regionálního rozvoje, aktivizace zdrojů a rozvojového potenciálu. Hypotéza, že v hospodářsky slabých regionech a obcích by měl být zájem o spolupráci větší než v regionech hospodářsky vyspělých, se ale nepotvrdila. Koeficient spolupráce je vyšší u hospodářsky silnějších obcí a měst. Zajímavé jsou výsledky o prohlubování disparit v jednotlivých regionech SO ORP v rámci kraje.

Výše koeficientu spolupráce se liší podle umístění DSO v rámci Jihočeského regionu a závisí také na počtu obyvatel a výměře obce. Důležitou roli hraje i lidský faktor - nezáleží na počtu obcí ve svazku, ale na jejich iniciativě, jak ukazuje SDO Písecko.

Shrnutí hodnocení

Aktuálnost studované problematiky

Analýza spolupráce obcí a vlivu této spolupráce na růst a rozvoj měst a obcí a celého regionu je téma, které nabývá na aktuálnosti především po vstupu ČR do EU, s možností čerpání prostředků z programu LEADER.

Metodika práce

Domnívám se, že autor prokázal velmi erudovanou znalost práce s teoretickými metodami včetně užití adekvátních metod statistické analýzy.

Naplnění cílů

Hlavní cíl i dílčí cíle práce se autorovi podařilo naplnit. Koeficient spolupráce hraje významnou roli v rozvoji obcí a měst i celého regionu. Koeficient je vyšší u hospodářsky silnějších obcí a měst a jeho výše se liší podle umístění DSO v rámci jihočeského regionu. Závisí rovněž na počtu obyvatel a výměře obce. Důležitou roli v rozvoji obcí hraje i lidský faktor.

K výsledkům a využití práce

Výsledky by mohly být základem impaktové publikace. Zjištěné skutečnosti mají kromě teoretického přínosu i praktické využití. Pomocí shlukové analýzy a koeficientu spolupráce lze definovat problémová území v regionu, na která lze zaměřit pozornost v budoucím období.

Formální nedostatky

Po formální stránce mám výhrady pouze k nečitelným popisům některých grafů a mapek tištěné podobě, vzhledem k malému formátu obrázků. Konkrétně se jedná o mapku na str. 123, koeficienty spolupráce obcí v Jihočeském regionu a graf na str. 144.

Dotazy, poznámky a připomínky

Otázky koncepční

Uvažujete o pokračování výzkumu a jeho rozšíření na jiný kraj a eventuelní srovnání?

Otázky k práci

1) Jaké jsou důvody neúplného čerpání prostředků EU kromě uvedených administrativních překážek. Jsou ještě nějaké jiné?

2) Na str. 40-41 jsou uvedeny nástroje rozvoje regionu. Existuje v nástrojích rozvoje regionu nějaká hierarchie nebo preference, co je důležitější a co méně důležité z hlediska podpory rozvoje?

3) Jaká je role tradice a historické zkušenosti v tvorbě spolupráce obcí? Právě tak, jako se vytváří pocit národní identity, sounáležitosti a hrdosti se státem, tak se pravděpodobně v určité míře historicky utváří i povědomí a pocit sounáležitosti s určitým krajem, regionem. Je pravdivé tvrzení, že podle toho, jak jsou zachované nebo přerušené historické vazby regionů, jsou horší nebo lepší podmínky k další kontinuitě rozvoje, která má nebo nemá nač navazovat?

4) Existuje v Jihočeském regionu hodně iniciativ spolupráce napříč regiony a kraji?
(**Jako např. Projekt spolupráce MAS Krajina srdce, MAS NAD ORLICÍ a MAS LEADER – Loucko**)

5) Jaký je vztah polarizační teorie v regionálním rozvoji k popsáním formám spolupráce mezi obcemi a městy, mám konkrétně na mysli, zda v souvislosti se sdružením obcí můžeme také hovořit o tzv. hnací a hnané oblasti.

6) V praktické části týkající se analýzy Jihočeského kraje a mikroregionů jsou jako hlavní důvody prudkého růstu počtu sdružení obcí uvedeny ekonomické důvody, konkrétně možnost čerpat podporu z fondů EU. Vznik svazu obcí Šumava měl jinou motivaci – rezistence proti NP Šumava. Setkal se autor s podobným důvodem vzniku svazu obcí ještě jinde v Jihočeském kraji?

Závěr

Autor dokládá odborný zájem a erudici v oblasti regionální spolupráce, jejího historického vývoje i současných trendů. Ve svých přístupech vychází z komplexního pojetí a širších ekonomicko-sociálních souvislostí. Práce se opírá o podrobné studium soudobé odborné literatury na dané téma. Na závěr mohu konstatovat, že práce Ing. Jiřího Duška splňuje požadavky kladené na disertační práci. Doporučuji práci přijmout k obhajobě a udělit autorovi titul PhD.

V Českých Budějovicích dne 14.5. 2010

Doc. Ing. Eva Cudlínová, CSc.
EF JU
Studentská 13
37005 České Budějovice

Faktory regionálního růstu a rozvoje

Disertační práce byla zpracována na Ekonomické fakultě Jihočeské university v Českých Budějovicích. Školitelkou byla Doc. Ing. Ivana Faltová Leitmanová, CSc.

Disertační práce je, kromě úvodu a závěru rozčleněna do šesti částí – 2. Literární rešerše, 3. Metodika a cíl práce, 4. Základní charakteristika Jihočeského kraje, 5. Formy spolupráce měst a obcí v Jihočeském kraji, 6. Kvantifikace meziobecní spolupráce a 7. Růst a rozvoj měst a obcí Jihočeského kraje. Práce je doplněna obrázky, tabulkami a grafy, které jsou částečně uváděny v textu a částečně v příloze.

V úvodu autor podává stručný historický přehled ekonomického vývoje a vysvětluje důvody vzniku a změn regionálních disparit v Českých zemích, Československu a posléze v České republice.

V kapitole „Literární rešerše“ vymezuje základní pojmy, s nimiž pracuje a vyjmenovává paradigmaty, která mají zásadní význam pro řešení zkoumané problematiky. Je pravdou, že tato část je poněkud popisná a autorův názor zpravidla chybí či je potlačen. Nicméně rozsah prostudované literatury a hloubka informací dokládají dostatečný odborný přehled.

Třetí kapitola „Metodika a cíl práce“ je uvedena poněkud nepřesným stanovením hypotézy, která je spíše konstatováním skutečnosti, že spolupráce měst a obcí v Jihočeském kraji je důležitým faktorem regionálního rozvoje. Cílem práce pak je zhodnocení významu meziobecní spolupráce v Jihočeském kraji a její dopad na růst a rozvoj jednotlivých měst a obcí. Autor uvádí výzkumné techniky a základní zdroje dat, které využil pro analýzu. V této oblasti výzkumu není dostupnost dat snadná, což rozsah analýzy poněkud limituje. Nicméně s existujícími daty autor pracuje pečlivě, vypovídající je např. „koeficient spolupráce“ na straně 60.

Analytické techniky, použité na konkrétním souboru obcí a měst Jihočeského kraje, přináší zajímavé výsledky. Tato část disertační práce je velice pečlivě zpracována a doložena výstupy. Ty pak dovolují komparaci změn vybraných ukazatelů a nastínění možného vývoje měst a obcí Jihočeského kraje. Práci s kvantitativními statistickými daty nelze téměř nic vytknout (snad kromě někdy až příliš stručné interpretace číselných výstupů). K části kapitoly, která pracuje s tzv. měkkými daty, mám dotaz a připomínku. Není zcela jasné, kolik respondentů se účastnilo dotazníkového šetření v rámci projektu WB-14-04, z něhož jsou údaje čerpány. Autor hovoří o 144 obcích, přičemž není jasné, zda z každé obce byl osloven pouze jeden respondent, zda bylo respondentů z obce více a na jaké úrovni (např.

zastupitelstva, řadových občanů, členů spolků apod.) byly dotazované osoby vybírány. Alespoň rámcová identifikace respondentů by pomohla osvětlit jejich názory a postoje.

Závěry práce jsou věcné. Celkově lze předloženou disertační práci hodnotit pozitivně. Kapitoly jsou logicky řazeny a uspořádány, je zřejmé, že vycházejí z podrobné znalosti zkoumané problematiky. Kromě pečlivého přístupu autora je v práci znatelná i odpovědná práce školitelky. Práce je dobře graficky upravena a ani ke stylistické stránce nemám připomínek.

Doporučuji, aby po úspěšné obhajobě byl udělen Ing. Jiřímu Duškovi titul Ph.D.

V Praze dne 4. května 2010

Prof. PhDr. Ing. Věra Majerová, CSc.

OPONENTSKÝ POSUDOK

na doktorandskú dizertačnú prácu Ing. Jiřího Duška na tému

„**Faktory regionálneho rastu a rozvoja**

(so zameraním na spoluprácu miest a obcí v Juhočeskom kraji)“.

Školiteľka: doc. Ing. Ivana Faltová Leitmanová, CSc..

Predložený text doktorandskej dizertačnej práce reaguje na **aktuálnu** a dôležitú problematiku regionálneho rozvoja v podmienkach fragmentovanej štruktúry osídlenia krajiny, kde každá (aj počtom obyvateľov malá) obec ako samosprávna jednotka je (má byť) aktérom rozvojových procesov. Tým je odôvodnený nielen **význam** ale aj potreba prác na predmetnú tému. Práca sa svojím podtitulom aj obsahom sústreďuje na jednu súčasť sledovanej problematiky – medziobecnú spoluprácu a jej vplyv na rozvoj územia.

Práca predstavuje konzistentný celok v línii: názov – cieľ – hypotéza – výsledky práce. Je dobre čitateľný a spracovaný prehľadne s adekvátnym množstvom tabuliek, obrázkov a schém. Dizertant pracoval s dostatočnou zdrojovou domácou a zahraničnou literatúrou a aj ďalších zdrojov (internetové, štatistické a legislatívne).

Štruktúra práce je logická, je tu previazanosť šiestich častí, pričom nosnými časťami práce sú 5. a 6. kapitola, ktoré vyúsťujú do 7. kapitoly, ktorá by mala byť zavŕšením (komparovaním) kvantitatívnych s vecnými charakteristikami regionálneho rozvoja. Práca má štandardný rozsah, rešpektuje požiadavky na štruktúru a zoradenie jednotlivých častí. Jej názov a cieľ sú v súlade s obsahom práce. Práca má formulovanú **hypotézu**, ktorej splnenie, resp. čiastočné splnenie je uvedené v závere práce. **Cieľ práce** formulovaný v časti 3. je koncipovaný jasne a rozvinutý do jednotlivých podcieľov, ktoré podmienili celý metodický postup a obsah nasledujúcich častí. **Metódy práce** sú vhodne zvolené a aplikované. Dizertant venuje významnú pozornosť objasneniu tvorby databáz a jednotlivým uplatneným kvantitatívnym metódam. To vyplýva zo skutočnosti, že túto databázu hodnotí ako originálnu a vytvorenú pre potreby aj tejto práce. Niektoré nedostupné informácie o spolupráci (tabuľka 10) relativizujú analýzu aj jej výsledky, čoho si však je vedomý.

Prehľad o súčasnom stave (Literárne rešerše) vytvára teoretický a praktický základ pre analytickú časť práce. Je vystavaný v dobrej logike s potrebnou základňou jednotlivých ekonomických kategórií, no z pohľadu názvu a cieľa dizertačnej práce ho nemožno považovať za kompletný a niektoré kategórie nie sú jednoznačne vymedzené. V úvode tejto časti sú základné pojmy – región, regionalizácia, no región ako kategória nie je jednoznačne

vymedzená a opiera sa len o domácich autorov, i keď použitá literatúra umožňovala vymedziť ho dôslednejšie. Rovnako aj pojem regionalizácia tak, ako je uvádzaný, dostáva čitateľa do duálnej situácie v odpovedi na otázku, či ho autor vníma ako proces alebo systém metód?

V časti 2.2. a 2.3. je pre potreby dizertačnej práce dostatočný prehľad teórií regionálneho rozvoja ako aj vymedzenia regionálnej politiky, no dva aspekty predsa len absentujú – nie je jednoznačne identifikovaný ten teoretický koncept, ktorý zdôvodňuje skúmanú problematiku (a ním je endogénny regionálny rozvoj a mohlo sa mu dostať aj „autorské“ vymedzenie od teoretikov – regionalistov) a rovnako dizertant vo vzťahu regionálnej politike nezdôraznil, že jeho práca vychádza z konvergenčného typu politiky. V časti o regionálnej politike ČR možno s autorom súhlasiť v tom, že je vnímaná ako politika čerpania fondov Európskej Únie, takto ju prezentuje často krát aj decízna sféra a národná („vlastná“) je len parciálna a zúžená na podporu MSP, o čom sa píše na s. 36. Je potom logické, že v praktickej časti dizertant operuje pri hodnotení medziobecnej spolupráci so schopnosťou absorbovať európske prostriedky. Časť 2.5. o spolupráci obcí končí zahraničnými skúsenosťami, no tak ako celá podkapitola aj táto časť je o formách spolupráce a nie o vplyve (dopade) medziobecnej spolupráce na regionálny rozvoj. Autor neponúkol zahraničné skúsenosti s podobnými analýzami, resp. neuviedol, či boli alebo neboli robené podobné štúdiá a s akými výsledkami.

Konštatovanie, že táto kapitola nie je spracovaná kompletne, vychádza zo skutočnosti, že v práci nie sú zapracované dva problémy – jednak faktory regionálneho rozvoja a potom inštitucionálne prístupy (inštitucionálna ekonómia), kde možno ukotviť aj medziobecnú spoluprácu ako faktor rozvoja. Faktory sú uvádzané ako nástroje, čo nemožno stotožňovať: faktor je predpoklad, podmienka rozvoja a nástroj forma, postup ako rozvoj dosiahnuť, ovplyvniť. Inštitucionálny prístup sa objavuje len pri teoretickom vymedzení, ale ďalej sa mu už práca nevenuje. Zaradenie faktorov mohlo byť urobené na úkor foriem spolupráce, ktoré sú široko rozpracované.

Výsledky práce: Kapitola 4. predstavuje určitý „povinný“ vstup, kde je analyzované územie predstavené svojimi základnými charakteristikami vrátane aj niektorých faktorov (!), čím si vytvára dobré podmienky a zázemie pre zdôvodnenie a pochopenie viacerých analyzovaných súvislostí.

Veľmi dobre spracovaná s vysokou mierou precíznosti a detailnosti je 5. kapitola, ktorá je výsledkom podrobného štúdia a súčasne aj výrazného záujmu o danú problematiku. Zanietenosť niektorých konštatovaní by bolo vhodné mierne relativizovať – napr. o MAS

v Juhočeskom kraji, pretože je to odvodené od charakteristík kraja a politiky EÚ v poľnohospodárstve; rovnako konštatovania o finančných kapacitách DSO a veľkostnej štruktúre obcí, ktoré ich tvoria, lebo z textu nie je zrejmé, na akom princípe sa tvoria tieto prostriedky. Za kvalitne a detailne spracovanú časť považujem aj 6. kapitolu, v ktorej je realizovaná a vyhodnocovaná kvantifikácia medziobecnej spolupráce, pričom treba opäť pripomenúť, že použitá databáza nepostihuje všetky formy spolupráce. Je cenné, že výsledky sú premietnuté aj do mápiiek (opticky by boli prehľadnejšie, keby bola pre koeficient spolupráce použitá len jedna farba a jej odtiene). Hodnotiacou je siedma kapitola, kde je realizovaná určitá syntéza rozvinutá, resp. doplnená o problémy a bariéry. Časť 7.3. nie celkom do textu zapadá, predstavuje určitú opisnú nadstavbu, ktorá nekorešponduje s cieľom práce. Jej zaradenie vnímam ako snahu dizertanta o čo najširšie zmapovanie skúmanej problematiky a prejav jeho dobrej zorientovanosti.

Prehľadná grafika a celkové grafické prevedenie práce významne zvyšuje nielen kvalitu formálnej stránky práce, ale aj „čitateľnosti“ práce, resp. logiku postupnosti autora. Cennou súčasťou práce sú aj prílohy, ktoré opäť prezentujú „mravenčiu prácu“ dizertanta.

Záver: Napriek uvedeným niektorým pripomienkam k práci, je potrebné konštatovať, že vyčísl'ovanie efektu (dopadu) medziobecnej spolupráce na rozvoj je zložitý a ťažko kvantifikovateľný úkon a každá práca, ktorá sa o takýto postup pokúsi, je zreteľahodným počinom. Predložená dizertačná práca je výsledkom záujmu a zanietenia dizertanta, v ktorej prejavil schopnosť vedeckej práce. Prácu odporúčam k obhajovaciemu pokračovaniu, v rámci ktorého by bolo vhodné, keby dizertant reagoval na tieto problémy:

1. Aké sú odporúčania dizertanta pre ďalší proces realizácie medziobecnej spolupráce v sledovanom kraji, resp. ako je možné eliminovať problémy súčasného stavu?
2. Medziobecná spolupráca je jedna z foriem ako prekonávať bariéru veľkostnej štruktúry obcí v rozvojových procesoch. Je možné v podmienkach ČR uvažovať aj o iných formách (cestách)?

Doktorandská dizertačná práca spĺňa všetky predpoklady a na základe uvedeného navrhujem Ing. Jiřímu Dušekovi po úspešnej obhajobe udelenie akademického titulu philosophiae doctor (PhD).

V Bratislave, dňa 5. 5. 2010

prof. Ing. Elena Zárska, CSc.,

Katedra verejnej správy a regionálneho rozvoja
Národohospodárska fakulta EU Bratislava